

Laborator 4

Exerciții de probabilități în R

Obiectivul acestui laborator este de a rezolva câteva probleme de teoria probabilităților cu ajutorul limbajului R.

1 Generarea unei variabile aleatoare discrete

Definiți o funcție care să genereze un eșantion de talie n dintr-o distribuție discretă definită pe mulțimea $\{x_1, \dots, x_N\}$ cu probabilitățile $\{p_1, \dots, p_N\}$. Pentru început încercați cu v.a. de tip Bernoulli.

Avem următoarea funcție:

```
GenerateDiscrete = function(n = 1, x, p, err = 1e-15){  
  # talia esantionului  
  # x alfabetul  
  # p probabilitatile  
  lp = length(p)  
  lx = length(x)  
  
  # verify if x and p have the same size  
  if(abs(sum(p)-1)>err | sum(p>=0)!=lp){  
    stop("suma probabilitatilor nu este 1 sau probabilitatile sunt mai mici decat 0")  
  }else if(lx!=lp){  
    stop("x si p ar trebui sa aiba aceeasi marime")  
  }else{  
    out = rep(0, n)  
  
    indOrderProb = order(p, decreasing = TRUE) # index  
    pOrdered = p[indOrderProb] # rearrange the values of the probabilities  
    xOrdered = x[indOrderProb] # rearrange the values of x  
  
    # u = runif(n) # generate n uniforms  
    pOrderedCS = cumsum(pOrdered)  
  
    for (i in 1:n){  
      u = runif(1)  
  
      k = min(which(u<=pOrderedCS))  
      out[i] = xOrdered[k]  
    }  
  }  
  
  return(out)
```

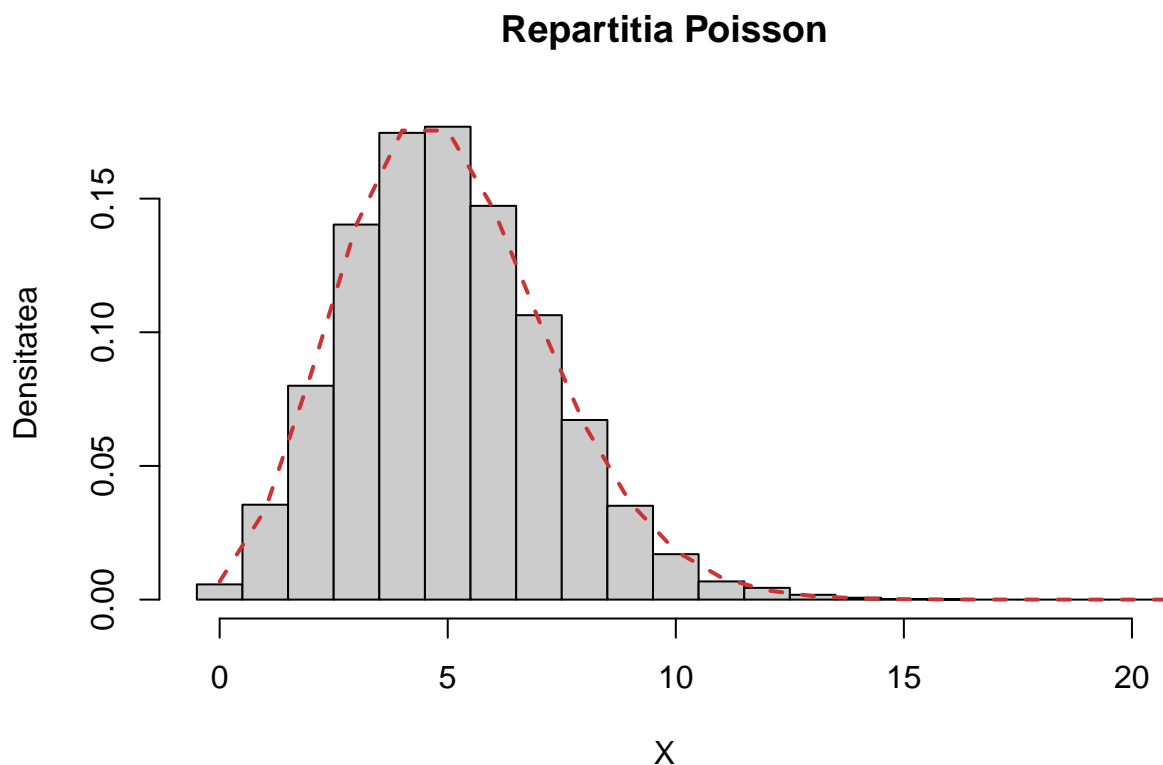
```
}
```

și pentru a o putea testa să considerăm cazul repartițiilor Poisson și Geometrică:

a) Poisson

```
# Poisson
hist(GenerateDiscrete(10000, x = 0:50,
                        p = dpois(0:50, 5)),
     probability = TRUE,
     breaks = seq(-0.5, 49.5, by = 1),
     xlim = c(-0.5, 20),
     col = "grey80",
     main = "Repartitia Poisson",
     xlab = "X",
     ylab = "Densitatea")

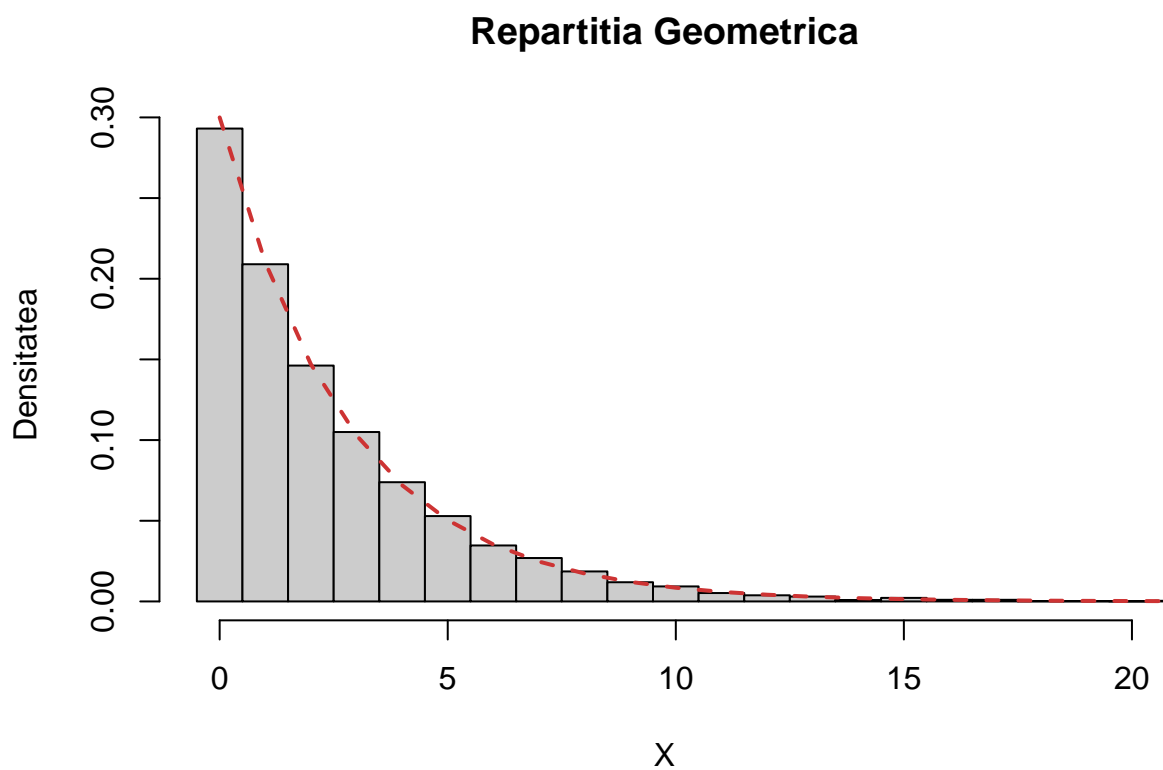
lines(0:50,
      dpois(0:50, 5),
      type = "l",
      col = "brown3", lty = 2, lwd = 2)
```


b) Geometrică

```
# Geometric
hist(GenerateDiscrete(10000, x = 0:100,
                        p = dgeom(0:100, 0.3)),
     probability = TRUE,
```

```
breaks = seq(-0.5,99.5, by = 1),  
xlim = c(-0.5, 20),  
col = "grey80",  
main = "Repartitia Geometrica",  
xlab = "X",  
ylab = "Densitatea")  
  
lines(0:100,  
      dgeom(0:100, 0.3),  
      type = "l",  
      col = "brown3", lty = 2, lwd = 2)
```


2 Funcția de repartiție pentru variabile aleatoare

Scrieți o funcție în R care să traseze graficul funcției de repartiție a unei distribuții date. Verificați și documentația funcției `ecdf`.

Definim următoarea funcție:

```
cdfPlot = function(dist, title, err = 1e-10){  
  # dist - repartitia discreta (sau discretizata)  
  lp = length(dist)
```

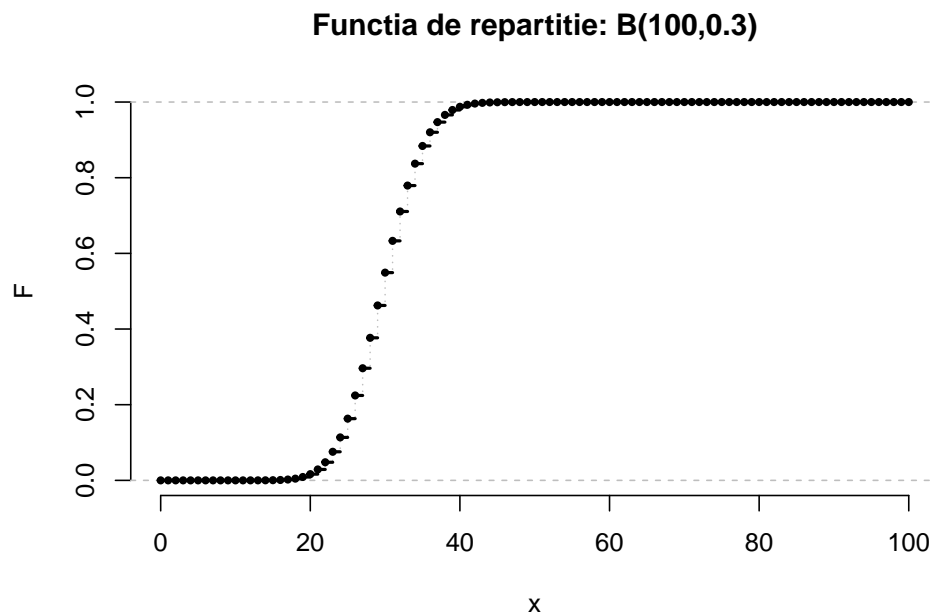
```
if (abs(sum(dist)-1)>err | sum(dist>=0)!=lp){
  stop("Eroare: vectorul de probabilitati nu formeaza o repartitie")
}else{
  x = 0:(lp-1) # ia valori in 1:lp
  cp = cumsum(dist)

  plot(x, cp, type = "s", lty = 3,
       xlab = "x",
       ylab = "F",
       main = paste("Functia de repartitie:", title),
       ylim = c(0,1),
       col = "grey",
       bty = "n")
  abline(h = 0, lty = 2, col = "grey")
  abline(h = 1, lty = 2, col = "grey")
  for(i in 1:(lp-1)){
    lines(c(x[i], x[i+1]), c(cp[i], cp[i]), lwd = 2)
  }
  points(x,cp, col = "black", pch = 20, cex = 0.85)
}
```

Pentru a testa această funcție să considerăm repartițiile discrete:

a) Binomiala: $\mathcal{B}(100, 0.3)$

```
cdfPlot(dist = dbinom(0:100, 100, 0.3), title = "B(100,0.3)")
```

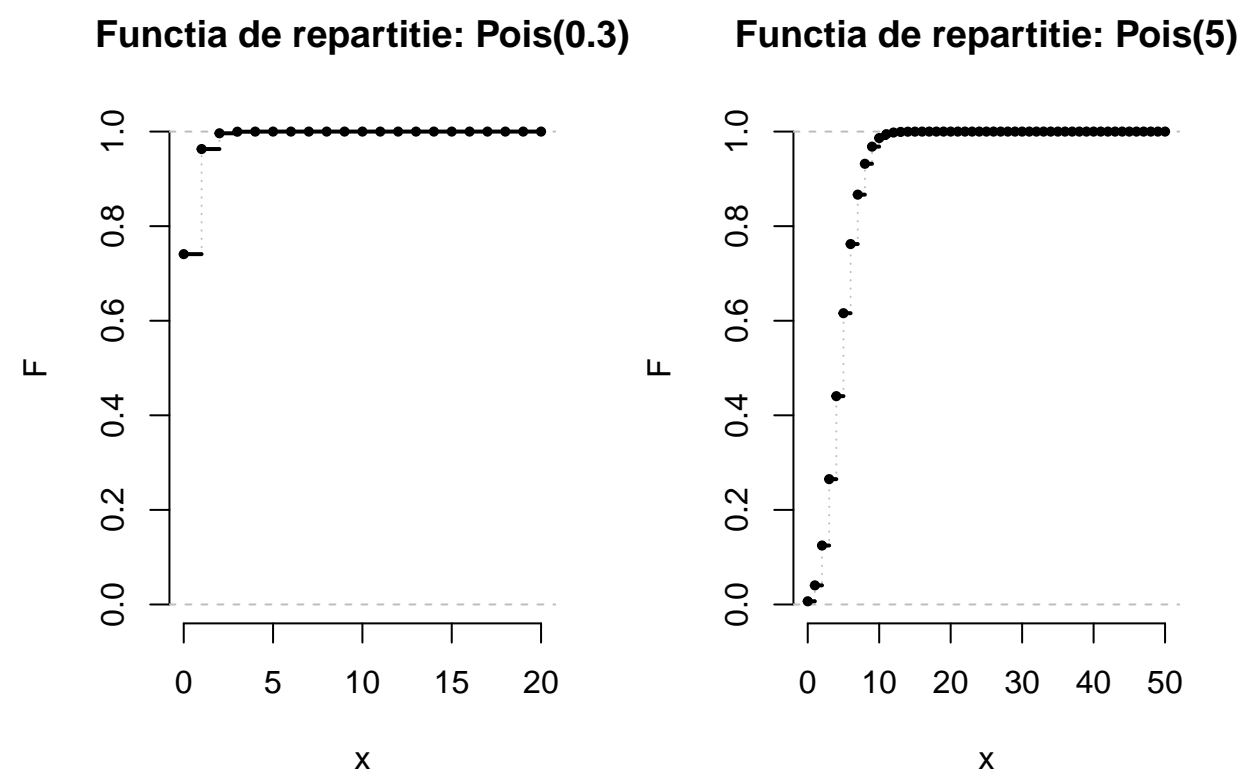

b) Poisson: $Pois(0.3)$ și $Pois(5)$

```
par(mfrow = c(1, 2))

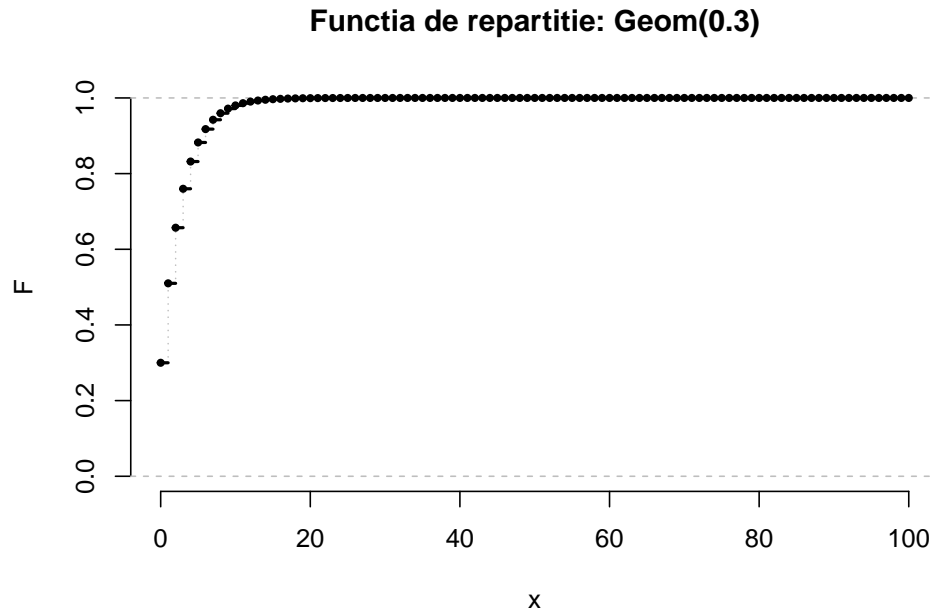
cdfPlot(dist = dpois(0:20, 0.3), title = "Pois(0.3)")
```

```
cdfPlot(dist = dpois(0:50, 5), title = "Pois(5)")
```


c) Geometrica: $Geom(0.3)$

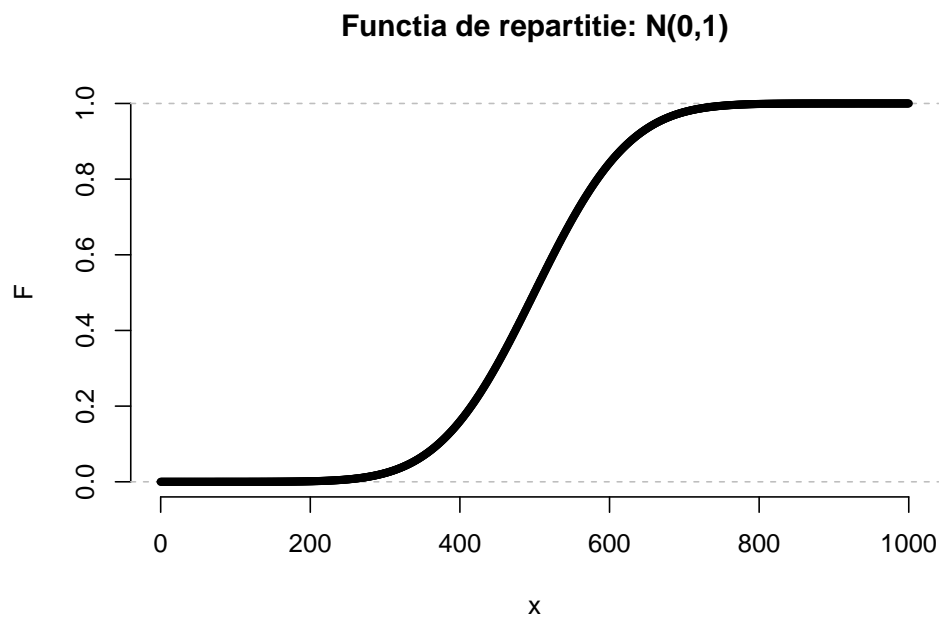
```
par(mfrow = c(1,1))  
cdfPlot(dist = dgeom(0:100, 0.3), title = "Geom(0.3)")
```


și repartiția continuă:

a) Normala: $\mathcal{N}(0,1)$

```
cdfPlot(dist = dnorm(seq(-5,5,0.01))/100, title = "N(0,1)", err = 1e-1)
```


3 Aproximarea Poisson și Normală a Binomialei

Ilustrați grafic aproximarea Poisson și normală a repartiției binomiale.

Scopul acestei probleme este de a ilustra grafic aproximarea legii binomiale cu ajutorul repartiției Poisson și a normalei.

Pentru o v.a. X repartizată binomial de parametri n și p ($q = 1 - p$) funcția de masă este

$$f_{n,p}(k) = \mathbb{P}(X = k) = \binom{n}{k} p^k (1-p)^{n-k}$$

iar funcția de repartiție este

$$F_{n,p}(k) = \mathbb{P}(X \leq k) = \sum_{x=0}^k \binom{n}{x} p^x (1-p)^{n-x}.$$

3.1 Aproximarea Poisson

Dacă $n \rightarrow \infty$ (n este mare) și $p \rightarrow 0$ (p este mic, evenimentele sunt rare) așa încât $np \rightarrow \lambda$ atunci se poate verifica cu ușurință că

$$f_{n,p}(k) \approx f_{\lambda}(k) = e^{-\lambda} \frac{\lambda^k}{k!}.$$

Mai exact, avem că dacă k este mic în comparație cu n atunci

$$\begin{aligned} \binom{n}{k} p^k &= \frac{n(n-1) \cdots (n-k+1)}{k!} \left(\frac{\lambda}{n}\right)^k \\ &= 1 \times \left(1 - \frac{1}{n}\right) \times \cdots \times \left(1 - \frac{k-1}{n}\right) \frac{\lambda^k}{k!} \\ &\approx \frac{\lambda^k}{k!} \end{aligned}$$

și

$$\log(1-p)^{n-k} = (n-k) \log\left(1 - \frac{\lambda}{n}\right) \approx n \left(-\frac{\lambda}{n}\right)$$

ceea ce conduce la $(1-p)^{n-k} \approx e^{-\lambda}$. Combinând cele două aproximări obținem

$$\binom{n}{k} p^k (1-p)^{n-k} \approx \frac{\lambda^k}{k!} e^{-\lambda}.$$

Pentru a ilustra acuratețea acestei aproximări vom folosi instrucțiunile R `dbinom` și `dpois` care permit calcularea funcțiilor de masă $f_{n,p}(k)$ și $f_{\lambda}(k)$.

```
AppBP <- function(n,p,a,b){
  lambda <- n*p
  x<- matrix(numeric((b-a+1)*3),ncol=3,
             dimnames = list(a:b,c("Binomiala","Poisson","Eroarea Absoluta")))
  x[,1]<-dbinom(a:b,n,p)
  x[,2]<-dpois(a:b,lambda)
  x[,3]<-abs(x[,1]-x[,2])
  error <- max(abs(x[,3]))

  return(list(x = as.data.frame(x), error = error, param = c(n, p, lambda)))
}

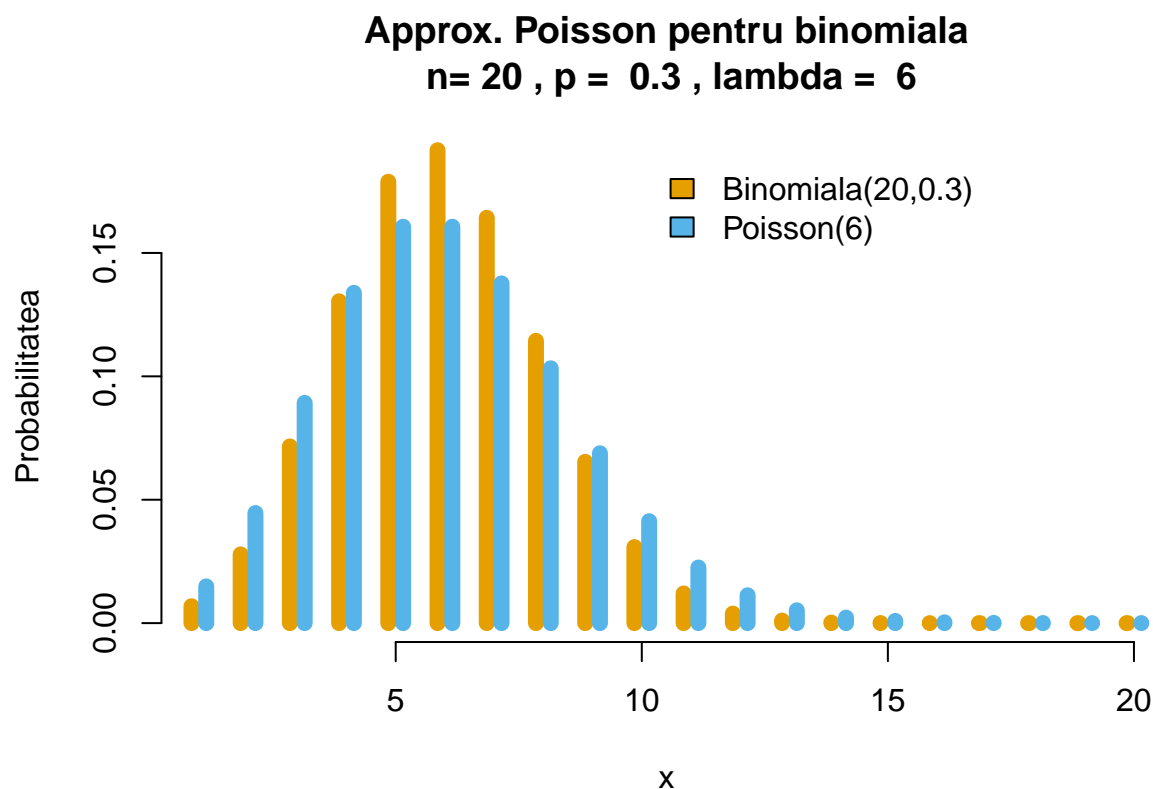
# Functie care ilustreaza aproximarea Binomial vs. Poisson

pl <- function(n,p,a,b){
  clr<-c("#E69F00", "#56B4E9")# culori
  lambda <- n*p
  mx <- max(dbinom(a:b,n,p))
  plot(c(a:b,a:b), c(dbinom(a:b,n,p), dpois(a:b,lambda)), type="n",
       main = paste("Approx. Poisson pentru binomiala\n n=",
                    n, ", p = ", p, ", lambda = ",lambda),
       ylab = "Probabilitatea", xlab="x",
       bty = "n")
  points((a:b)-.15, dbinom(a:b,n,p), type = "h",col = clr[1], lwd = 8)
  points((a:b)+.15, dpois(a:b,lambda), type = "h",col = clr[2], lwd = 8)
  legend(b-b/2, mx, legend = c(paste0("Binomiala(",n,"",p,")"),
                                paste0("Poisson(",lambda,")")),
        fill = clr, bg="white",
        bty = "n")
}
```

Pentru setul de parametri $n = 20$ și $p = 0.3$ avem următorul tabel și următoarea figură

Tab. 1: Aproximarea Poisson la binomiala $n = 20$ $p = 0.3$ $\lambda = 6$. Eroarea (Diferența în valoare absolută maximă) = 0.03102.

k	Binomiala	Poisson	Eroarea Absoluta
1	0.0068393	0.0148725	0.0080332
2	0.0278459	0.0446175	0.0167717
3	0.0716037	0.0892351	0.0176314
4	0.1304210	0.1338526	0.0034316
5	0.1788631	0.1606231	0.0182399
6	0.1916390	0.1606231	0.0310158
7	0.1642620	0.1376770	0.0265850
8	0.1143967	0.1032577	0.0111390
9	0.0653696	0.0688385	0.0034689
10	0.0308171	0.0413031	0.0104860
11	0.0120067	0.0225290	0.0105223
12	0.0038593	0.0112645	0.0074052
13	0.0010178	0.0051990	0.0041812
14	0.0002181	0.0022281	0.0020100
15	0.0000374	0.0008913	0.0008539

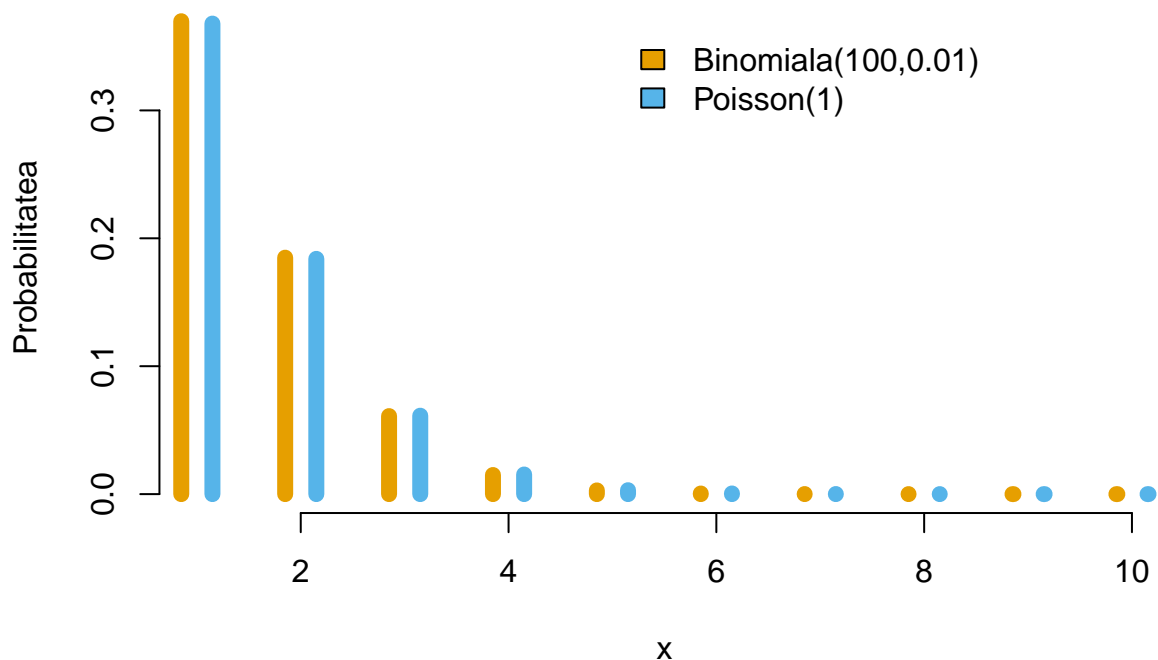

iar pentru parametrii $n = 100$ și $p = 0.01$ obținem

Tab. 2: Aproximarea Poisson la binomiala $n = 100$ $p = 0.01$ $\lambda = 1$. Eroarea (Diferența în valoare absolută maximă) = 0.00185 .

k	Binomiala	Poisson	Eroarea Absoluta
1	0.3697296	0.3678794	0.0018502
2	0.1848648	0.1839397	0.0009251
3	0.0609992	0.0613132	0.0003141
4	0.0149417	0.0153283	0.0003866
5	0.0028978	0.0030657	0.0001679
6	0.0004635	0.0005109	0.0000475
7	0.0000629	0.0000730	0.0000101
8	0.0000074	0.0000091	0.0000017
9	0.0000008	0.0000010	0.0000003
10	0.0000001	0.0000001	0.0000000

Approx. Poisson pentru binomiala $n = 100$, $p = 0.01$, $\lambda = 1$

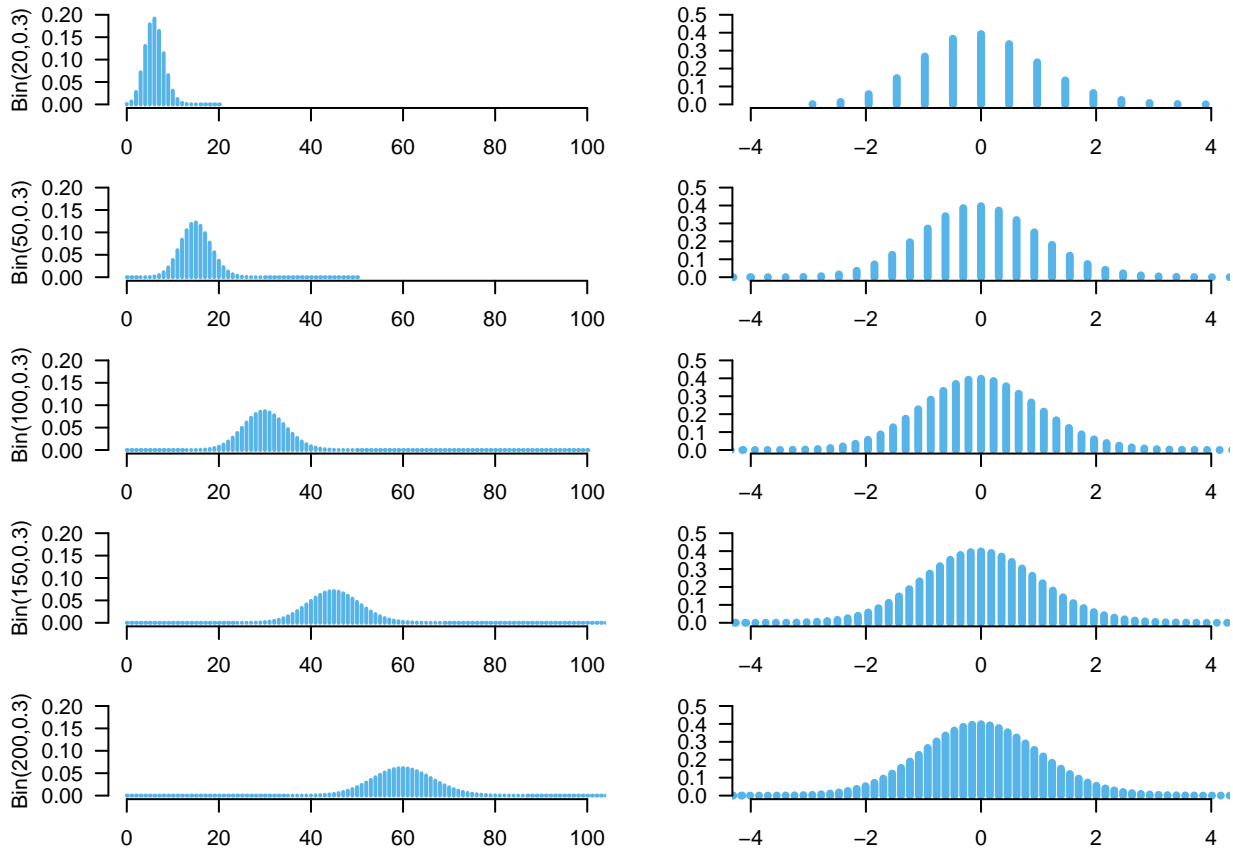

Pentru funcția de repartiție $F_{n,p}(k)$, folosind aproximarea Poisson avem că

$$F_{n,p}(k) \approx F_{\lambda}(k) = \sum_{x=0}^k e^{-\lambda} \frac{\lambda^x}{x!}.$$

3.2 Aproximarea Normală

Să considerăm repartiția binomială $\mathcal{B}(n, p)$ pentru $p = 0.3$ și $n \in \{20, 50, 100, 150, 200\}$ și să trasăm histogramele variabilelor aleatoare care au aceste repartiții (X_n) precum și a variabilelor standardizate $Z_n = \frac{X_n - np}{\sqrt{npq}}$.

Observăm, pentru graficele din partea stângă, că valoarea maximă se atinge în jurul punctului $n \times 0.3$ pentru fiecare grafic în parte. De asemenea se observă că odată cu creșterea lui n crește și gradul de împrăștiere, cu alte cuvinte crește și abaterea standard ($\sigma_n = \sqrt{npq}$).

Pe de altă parte putem remarca că figurile din partea dreaptă au o formă simetrică, de tip *clopot*, concentrate în jurul lui 0, fiind translate în origine și scalate pentru a avea o varianță egală cu 1. Abraham de Moivre¹ a justificat acest efect (pentru $p = 0.5$) încă din 1756 observând că raportul

$$\frac{f_{n,p}(k)}{f_{n,p}(k-1)} = \frac{\frac{n!}{k!(n-k)!} p^k q^{n-k}}{\frac{n!}{(k-1)!(n-k+1)!} p^{k-1} q^{n-k+1}} = \frac{(n-k+1)p}{kq}$$

pentru $k = 1, 2, \dots, n$. Astfel $f_{n,p}(k) \geq f_{n,p}(k-1)$ dacă și numai dacă $(n+1)p \geq k$ de unde, pentru n fixat, deducem că $f_{n,p}(k)$ atinge valoarea maximă pentru $k_{\max} = \lfloor (n+1)p \rfloor \approx np$ (acesta este motivul pentru care fiecare grafic din partea stângă are vârful în jurul punctului np).

Să observăm ce se întâmplă în jurul lui k_{\max} . Avem

$$\frac{f_{n,p}(k_{\max} + i)}{f_{n,p}(k_{\max} + i - 1)} = \frac{(n - k_{\max} - i + 1)p}{(k_{\max} + i)q} \approx \frac{(nq - i)p}{(np + i)q} = \frac{1 - \frac{i}{nq}}{1 + \frac{i}{np}}$$

și cum (folosind relația $\log(1+x) \approx x$, pentru x în jurul lui 0)

$$\log\left(1 - \frac{i}{nq}\right) - \log\left(1 + \frac{i}{np}\right) \approx -\frac{i}{nq} - \frac{i}{np} = -\frac{i}{npq}$$

¹de Moivre, A. (1756). *The Doctrine of Chances: or, A Method of Calculating the Probabilities of Events in Play* (Third ed.). New York: Chelsea.

deducem, pentru $m \geq 1$ și $k_{\max} + m \leq n$, că

$$\begin{aligned} \log \frac{f_{n,p}(k_{\max} + m)}{f_{n,p}(k_{\max})} &= \log \left(\frac{f_{n,p}(k_{\max} + 1)}{f_{n,p}(k_{\max})} \times \frac{f_{n,p}(k_{\max} + 2)}{f_{n,p}(k_{\max} + 1)} \times \dots \times \frac{f_{n,p}(k_{\max} + m)}{f_{n,p}(k_{\max} + m - 1)} \right) \\ &= \log \frac{f_{n,p}(k_{\max} + 1)}{f_{n,p}(k_{\max})} + \log \frac{f_{n,p}(k_{\max} + 2)}{f_{n,p}(k_{\max} + 1)} + \dots + \log \frac{f_{n,p}(k_{\max} + m)}{f_{n,p}(k_{\max} + m - 1)} \\ &\approx \frac{-1 - 2 - \dots - m}{npq} = -\frac{1}{2} \frac{m^2}{npq}. \end{aligned}$$

Sumarizând avem, pentru m nu foarte mare,

$$\mathbb{P}(X = k_{\max} + m) \approx f_{n,p}(k_{\max}) e^{-\frac{1}{2} \frac{m^2}{npq}}.$$

Folosind formula lui Stirling²

$$n! \approx \sqrt{2\pi n} n^{n+\frac{1}{2}} e^{-n}$$

pentru $k = k_{\max} \approx np$, avem

$$f_{n,p}(k) \approx \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \frac{n^{n+\frac{1}{2}}}{(np)^{np+\frac{1}{2}} (nq)^{nq+\frac{1}{2}}} p^{np} q^{nq} = \frac{1}{\sqrt{2\pi npq}}.$$

Astfel aproximarea de Moivre devine

$$\mathbb{P}(X = k_{\max} + m) \approx \frac{1}{\sqrt{2\pi npq}} e^{-\frac{1}{2} \frac{m^2}{npq}}$$

și scriind k pentru $k_{\max} + m$ și înlocuind k_{\max} cu np obținem

$$\mathbb{P}(X = k) \approx \frac{1}{\sqrt{2\pi npq}} e^{-\frac{1}{2} \frac{(k-np)^2}{npq}} = \frac{1}{\sigma_n \sqrt{2\pi}} e^{-\frac{1}{2} \left(\frac{k-np}{\sigma_n} \right)^2}.$$

Astfel $\mathbb{P}(X = k)$ este aproximativ egală cu aria de sub curba

$$f(x) = \frac{1}{\sigma_n \sqrt{2\pi}} e^{-\frac{1}{2} \left(\frac{x-np}{\sigma_n} \right)^2}$$

pe intervalul $k - \frac{1}{2} \leq x \leq k + \frac{1}{2}$.

În mod similar, pentru $0 \leq a < b \leq n$, avem

$$\mathbb{P}(a \leq X \leq b) = \sum_{k=a}^b f_{n,p}(k) \approx \sum_{k=a}^b \int_{k+\frac{1}{2}}^{k-\frac{1}{2}} f(x) dx = \int_a^b f(x) dx$$

de unde prin schimbarea de variabilă $y = \frac{x-np}{\sigma_n}$ obținem

$$\mathbb{P}(a \leq X \leq b) \approx \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{\alpha}^{\beta} e^{-\frac{y^2}{2}} dy = \Phi(\beta) - \Phi(\alpha)$$

²A se vedea cartea lui Feller, W. (1968). *An Introduction to Probability Theory and Its Applications* (third ed.), Volume 1. New York: Wiley. pag. 52-53 pentru o derivare a formulei lui Stirling.

unde $\alpha = \frac{a-np-\frac{1}{2}}{\sigma_n}$, $\beta = \frac{b-np+\frac{1}{2}}{\sigma_n}$ și $\Phi(x) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{-\infty}^x e^{-\frac{y^2}{2}} dy$.

Aplicând rezultatele de mai sus, în cele ce urmează vom considera două aproximări pentru funcția de repartiție $F_{n,p}(k)$:

a) aproximarea normală

$$F_{n,p}(k) \approx \Phi\left(\frac{k - np}{\sqrt{np(1-p)}}\right).$$

b) aproximarea normală cu coeficient de corecție de continuitate

$$F_{n,p}(k) \approx \Phi\left(\frac{k + 0.5 - np}{\sqrt{np(1-p)}}\right).$$

În practică această ultimă aproximare se aplică atunci când atât $np \geq 5$ cât și $n(1-p) \geq 5$.

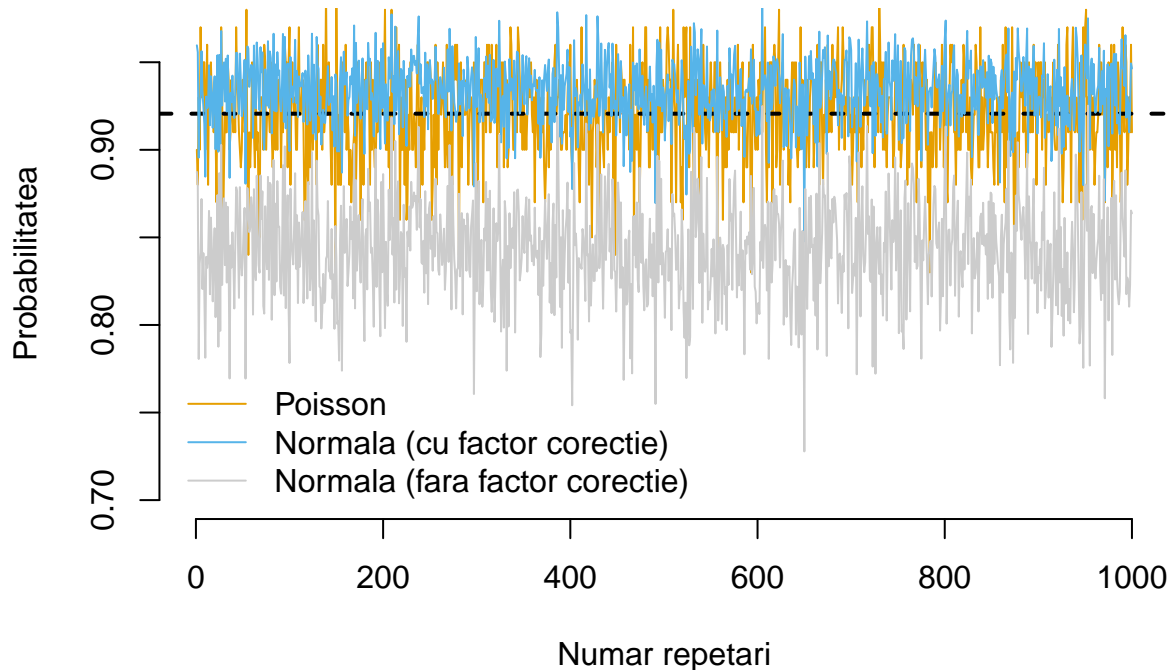
Următorul cod crează o funcție care calculează cele trei aproximări pentru funcția de repartiție binomială

```
appBNP <- function(n, p, R = 1000, k = 6) {  
  trueval <- pbinom(k, n, p) # adevarata valoare a functiei de repartitie in k  
  prob.zcc <- prob.zncc <- prob.pois <- NULL # initializare  
  q = 1-p  
  for (i in 1:R) {# repetam procesul de R ori  
    x = rnorm(n, n * p, sqrt(n * p * q)) # generare n v.a. normale de medie np  
    z.cc = ((k + .5) - mean(x))/sd(x) # cu coeficient de corectie  
    prob.zcc[i] = pnorm(z.cc)  
    z.ncc = (k - mean(x))/sd(x) # fara coeficient de corectie  
    prob.zncc[i] = pnorm(z.ncc)  
    y = rpois(n, n * p)  
    prob.pois[i] = length(y[y <= k])/n # aproximate Poisson  
  }  
  list(prob.zcc = prob.zcc, prob.zncc = prob.zncc,  
       prob.pois = prob.pois, trueval = trueval)  
}
```

Avem următoarea ilustrație grafică a diferitelor metode de aproximare

```
# Plot  
R <- 1000  
set.seed(10)  
out <- appBNP(n = 100, p = .01, k = 2, R = 1000)  
  
plot(1:R, out$prob.pois, type = "l", col = "#E69F00", xlab = "Numar repetari",  
     main = expression(paste("Probabilitatile simulate: ",  
                             n==100, ", ", p==0.01, sep="")),  
     ylab = "Probabilitatea", ylim = c(.7, .97),  
     bty = "n")  
abline(h = out$trueval, col="black", lty=2, lwd=2)  
lines(1:R, out$prob.zcc, lty = 1, col = "#56B4E9")  
lines(1:R, out$prob.zncc, lty = 1, col = "gray80")  
legend("bottomleft", c("Poisson", "Normala (cu factor corectie)",  
                      "Normala (fara factor corectie)"),  
      lty = c(1), col = c("#E69F00", "#56B4E9", "gray80"),  
      bty = "n")
```

Probabilitatile simulate: $n = 100$, $p = 0.01$

Avem și următorul boxplot (discuție ce reprezintă un boxplot) care ne permite să evidențiem care dintre aproximări este mai bună pentru valorile selectate

```
# n = 200
set.seed(10)
out <- appBNP(n = 100, p = .01, k = 2, R = 1000)

boxplot(out$prob.pois, boxwex = 0.25, xlim = c(0.5, 1.5),
        col = "#E69F00",
        main = expression(paste("Aproximarea Binomialiei: ",
                                n==100, ", ", p==0.01, sep="")),
        ylab = "Probabilitatea",
        ylim = c(out$trueval - 0.1, out$trueval + 0.15),
        bty = "n")
boxplot(out$prob.zcc, boxwex = 0.25, at = 1:1 - 0.2, add = T,
        col = "#56B4E9")
boxplot(out$prob.zncc, boxwex = 0.25, at = 1:1 + 0.2, add = T,
        col = "gray80")
abline(h = out$trueval, col = "red", lty=2)
legend("topleft", c("Poisson", "Normala (cu factor corectie)",
                    "Normala (fara factor corectie)"),
       fill = c("#E69F00", "#56B4E9", "gray80"),
       bty = "n")
```

Aproximarea Binomială: $n = 100$, $p = 0.01$

